

Skogen en viktig energiresurs som står inför flera hot

Fiby urskog utanför Uppsala är ett naturreservat där man inte brukar skogen. Efter den varma och torra sommaren 2018 drabbades granskogen av ett kraftigt angrepp av granbarkborre. Några år senare är skogen ett plockepinn av fallna granar. Några stammar står fortfarande kvar och kan falla när som helst.

Skogen är en viktig energiresurs som står inför flera hot som måste lösas. Klimatförändringar med längre perioder av torka och kraftig nederbörd orsakar skador och följdskador i form av ökat sjukdomstryck och ökade insektsangrepp. Motstående intressen leder till krav på att ökande arealer ska tas ur produktion. Politisk oro gör det svårt att få den långsiktighet som brukare och näringsliv är i behov av.

Klimatet

Vi står inför en global uppvärmning som leder till allt längre och mer frekvent återkommande perioder av extremt väder såsom med torka och intensiv nederbörd. I Sverige har vi exempel på den heta och varma sommaren 2018 och den nederbördsrika sensommaren och hösten 2023.

Detta, även om liknande händelser inträffat tidigare, men skillnaden är att de nu återkommer oftare samt kan bli mer extrema. Torkperioden 2018 gav mycket gynnsamma förutsättningar för granbarkborren att föröka sig vilket ledde till

Text och foto Sven Bernesson, SERO

stora skogsskador och i vissa områden omfattande skogsdöd.

Ett exempel där man kan se vad som händer om de döda träden inte tas

om hand finns i Fiby urskog utanför Uppsala där fallna, döda, angripna träd blivit till ett ogenomträngligt plockepinn. Torka leder även till sämre skogstillväxt, olika trädslag är olika känsliga. Det gäller därför att undvika att ha torkkänsliga trädslag på torkkänslig mark. Gran med ett grunt rotsystem är ett exempel på ett sådant trädslag.

Även andra trädslag kan drabbas. Det är därför viktigt att sprida riskerna och odla fler träslag och anpassa valet av träslag efter den aktuella marken. Detta innebär en ökad andel lövskog och industrin måste anpassa sig efter de nya trädslagen. Det är viktigt att skogen även i framtiden kan ha en hög produktionsförmåga och producera det virke som industrin efterfrågar. Politiskt är det viktigt att stöd införs så skogsägare/skogsodlare och industrin vågar satsa på nya trädslag samt att stimulera till forskning. Man måste även i det stora ha ett fokus på att klara klimatmålen. Någon form av biopremie kan behövas för att skogs- och jordbruket ska minska

användningen av fossila bränslen. Stöd till investeringar i ny teknik kan behövas.

Ökad risk för skogsbränder

Att allt intensivare och längre torrperioder leder till fler och intensivare skogsbränder har man bl.a. upplevt i Nordamerika och Sydeuropa. I Sverige hade vi en stor skogsbrand i Västmanland 2014. Förebyggande åtgärder mot skogsbränder blir då viktiga. Val av trädslag som är mindre brandkänsliga betyder en ökad andel lövskog. Barrskog kan behöva brytas av med korridorer av lövskog. Omhändertagande av röjningsvirke är viktigt för att minska mängden brännbart på marken. Bevarande av dammar i skogen är viktigt för släckning.

Utrivning av vattenkraftverk och utrivning av dammar är negativt. Dessutom behövs ju vattenkraften för produktion av förnybar el. Större dammar kan behövas för flyget att skopa vatten ur vid större skogsbränder. Politiskt behövs stöd till åtgärder för att minska risken för skogsbränder och kanske även till arbetsinsatsen för att ta tillvara röjningsvirke.

Gran känslig för översvämningar

Ökad risk för översvämningsskador kan innebära att dräneringen av markerna måste förbättras och vägtrummor måste bytas ut mot sådana av grövre dimension. Träd tål inte att stå under vatten under längre tider. Gran tillhör de mer känsliga. Klibbal och vissa arter av pil är tåligare. Innan större dräneringsföretag genomförs bör man utreda om huruvida en snabbare avrinning från skogen riskerar att orsaka översvämningar nedströms, vattnet måste tas omhand någonstans. Politiken måste vara medveten om detta och främja att riskerna i hela avrinningsområden undersöks grundligt så rätt åtgärder kan göras på rätt platser.

Hög produktion binder mycket kol

Högproducerande skog binder stora mängder kol. Dessutom påverkas lönsamheten positivt. I samband med avverkningen och följande år frigörs kol. Efter avverkningen är det viktigt att snabbt etablera ny skog som snabbt kan komma igång och växa och så fort som möjligt passera den tidpunkt då mer kol binds in än vad som avges. Det är därför viktigt att denna etablering går bra.

Sjukdomar och viltskador måste hållas på en låg nivå. Erfarenheter från närliggande områden måste tas hänsyn till: vid

”Skogen står inför flera hot: klimatet, extrem torka, översvämningar, bränder, motstående intressen och politisk oro.”

val av avverkningsmetod, val av nästa trädslag och etableringsmetod. Kan inte ny skog etableras bör ingen avverkning ske.

Avverkning av urskog som kan ha höga biologiska värden bör undvikas. Myndigheterna bör tillse att all skog kartläggs så markägarna vet när deras skog bör optimalt avverkas, vad det kostar att avverka något tidigare eller något senare, samt om det finns områden i skogen som inte kan avverkas beroende på t.ex. höga biologiska värden.

Ju mer information markägarna har om sin skog och hur den bäst ska skötas dess bättre. Det är viktigt att markägarna inser att de tjänar ekonomiskt på detta och då får en positiv inställning till kartläggningen. Politiken och regelverket måste anpassas efter detta. Mark-/skogsägarna bör stimuleras till att vidareutbilda sig och myndigheterna bör stimulera ekonomiskt att kurser för dessa kan hållas.

Stimulera nya idéer och ny teknik

Nya idéer vad gäller brukningsmetoder och innovationer måste stimuleras. Mark-/skogsägarna måste stimuleras att våga prova andra brukningsmetoder än trakthyggesbruk (avverkning med kalhygge) såsom hyggesfritt, t.ex. varianter av blädning.

Gallring och skörd kanske måste göras med maskiner som är skonsammare mot marken, vilket kan bli viktigare när marken är frusen under allt kortare perioder. Stöd måste finnas för de som provar nya brukningsmetoder, vill utveckla nya maskiner och prova nya trädslag så att detta inte blir en för stor ekonomisk risk för den enskilde. Forskning måste stimuleras. Politik och regelverk bör anpassas till detta och detta måste ske långsiktigt.

Motstående intressen

Naturvårds- och friluftsintrassen kräver i vissa fall att stora skogsarealer ska

avsättas som naturreservat och inte brukas. Detta måste ske med sans och de olika intressena vägas mot varandra. Mark-/skogsägare måste få ekonomisk ersättning om skogen inte kan brukas och/eller åtgärder som inte ger någon ekonomisk avkastning krävs.

Skogsägarna måste långsiktigt, flera decennier i förväg, veta vad som gäller för sin skog. Myndigheterna måste härta det övergripande ansvaret. Skogen måste inventeras så både myndigheter och ägare vet vilka biologiska värden som finns och vilken produktionspotential marken har. Hur skogen bäst kan förnygras efter avverkning och när denna i så fall kan ske och hur den ska gå till på bästa sätt.

Här krävs att myndigheterna får tillräckliga resurser för inventering och att regelverk som inte blir allt för administrativt krångliga för skogsägarna tas fram. Det är viktigt att skogsägarna får en skälig ersättning om skogen inte får brukas samt rådgivning så skogen kan skötas på ett lönsamt sätt. För framgång är det viktigt att skogsägare och markägare behandlas så att de blir positiva till projekten och gärna bidrar med sitt kunnande. Flexibilitet är viktigt, nya idéer och forskning måste främjas.

Långsiktig politik nödvändig

Då skog behöver växa i 70-130 år från plantering till avverkning behöver mark-/skogsägarna ha en mycket långsiktig planering för sin skog. Dessutom är de investeringar som skogsindustrin behöver göra för produktion av avancerade biodrivmedel mycket stora.

De behöver därför skriva av dessa på mycket långa tider för att få lönsamhet, och här talar vi om decennier. Dessutom måste man veta att man kan få tag i råvara under flera decennier framåt i tiden. Politiken måste därför sluta att tänka bara fram till nästa val. Här krävs en långsiktighet på flera decennier framåt, kanske till och med sekel. Mark-/skogsägarnas självbestämmanderätt och äganderätt till marken/skogen måste vara stark. Samhället måste lita på att välutbildade mark-/skogsägare själva kan fatta de rätta besluten. Politiken måste se till att långsiktiga regelverk, stöd med mera införs samt främja utbildning, innovationer och forskning. ■